

УДК 378. 52

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Н.Я.Вовчаста

У статті висвітлено проблему підготовки викладачів до забезпечення іншомовної професійної діяльності майбутніх офіцерів цивільного захисту. Обґрунтовано важливість іншомовної підготовки у професійній діяльності. Наголошується на комунікативно-професійній спрямованості навчальних курсів та важливості їх зв'язків зі змістом спеціальних дисциплін. Важливу роль у реформуванні освітньої системи вищої школи відіграє викладач. Сформульовано умови ефективності іншомовної професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту в контексті підготовки викладачів вищих навчальних закладів. Запропоновано конкретні методичні прийоми щодо їх реалізації.

Ключові слова: викладач вищого навчального закладу, підготовка викладача, іншомовна професійна діяльність, офіцер цивільного захисту, умови ефективності професійної іншомовної діяльності.

**ПОДГОТОВКА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ ИНОСТРАННОЙ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ГРАЖДАНСКОЙ
ЗАЩИТЫ**

Н.Я.Вовчаста

В статье рассмотрена проблема подготовки преподавателей к обеспечению иностранной профессиональной деятельности будущих офицеров гражданской защиты. Обоснована важность иностранного языка в сфере профессиональной деятельности. Отмечается коммуникативно-профессиональная направленность учебных курсов и важность их связей с содержанием специальных дисциплин. Преподаватель занимает важную роль в реформировании образовательной системы высшей школы. Сформулированы условия эффективности иностранного языка в профессиональной деятельности будущих специалистов гражданской защиты в контексте подготовки преподавателей высших учебных заведений. Предложены конкретные методические приемы по их реализации.

Ключевые слова: преподаватель высшего учебного заведения, подготовка преподавателя, иностранного языка в сфере профессиональной деятельности, офицер гражданской защиты, условия эффективности профессиональной иностранной деятельности.

**TEACHER TRAINING FOR PROVIDING THE USE OF FOREIGN LANGUAGE IN THE
PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE FUTURE OFFICERS OF CIVIL DEFENSE**

N.Ya. Vovchasta

The task of this article is to investigate the problem of teacher training for providing the use of foreign language in the professional activity of the future officers of civil defense. The foreign language in professional activities for the officers is aimed. The role of communicative and professional courses as strategic factor is described. The importance of its connection with the specialized disciplines which imposes a great responsibility on the teachers is analyzed. The language environment played a significant role in learning specialized foreign language. The role of teacher is the key to reforming of the system in the higher educational establishments. It has been found out that the teachers should always be innovative and improve themselves every day. The conditions of effective professional development activities with the use of foreign language for the future specialists of civil defense are presented. Some methodological aspects are offered.

Key words: higher education lecturer, teacher training, foreign languages for specific purposes, officer of civil defense, terms of efficiency of professional foreign activity

Знання іноземних мов є нині невід'ємною складовою успішної професійної діяльності, необхідною умовою самореалізації людини, як фахової, так і особистісної. Недаремно свого часу було сказано: «Скільки іноземних мов ти знаєш, стільки разів ти є людиною». В нинішньому інтегрованому світі іншомовна підготовка забезпечує можливість контактів із зарубіжними колегами з професії, а відтак, відкриває шлях до професійного зростання, підвищення кваліфікації, врешті підвищення рівня загальної культури. Вона забезпечує формування та розвиток майбутнього конкурентоспроможного фахівця в сучасних умовах.

Безумовно, це стосується також офіцерів цивільного захисту, яким в їхній майбутній діяльності напевно доведеться спілкуватися із зарубіжними фахівцями, знайомитися з літературою, вивчати світовий досвід. Актуальність проблеми формування майбутніх фахівців зумовлена наявністю потреби суспільства у висококультурних кадрах, і володіння іноземними мовами є важливою складовою вирішення цієї проблеми. Це накладає велику відповідальність на педагогів, які здійснюють навчання майбутніх офіцерів іноземним мовам, тільки той педагогічний колектив, який здатний впроваджувати у навчально-виховний процес найновіші досягнення світової педагогічної практики, зможе здійснювати кардинальні перетворення у змісті, формах і методах навчання й виховання, виконувати у повному обсязі будь-яке соціальне замовлення [10, с. 217] і вимагає від них не лише відповідного багажу знань, але й уміння застосувати ці знання таким чином, щоб мовна підготовка слухачів була максимально ефективною, щоб вони могли використати отримані знання з іноземної мови і для живого спілкування в режимі діалогу, і для читання та засвоєння професійної літератури, та й взагалі для знайомства з досягненнями світової культури в оригіналі, без чого освічену людину важко уявити. Адже спілкування – «одна з найважливіших потреб, яка впорядковує цілеспрямований розвиток особистості для професійної діяльності й забезпечує максимальну ефективність» [6, с. 4]. Тому, на ефективність процесу навчання вагомий вплив має добре підготовлений викладач. Він повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію, оскільки компетентність викладача визначається не лише його знаннями та вміннями, а й кваліфікацією, яка необхідна для виконання функцій навчання. Це стосується як змісту навчання, так і форм підвищення кваліфікації викладачів [2, с. 7].

Аналіз наукових джерел засвідчив, що означеній проблемі у галузі освіти приділялася значна увага. Предметом досліджень було навчання іноземних мов (Н. Басай, О. Бігич, Ю. Бориско, Н. Гальськова, О. Коваленко, Л. Морська, С. Ніколаєва, В. Плахотник та ін.), укладання навчально-методичних посібників, словників та розмовників за професійним спрямуванням у галузі пожежної безпеки та цивільного захисту українськими та зарубіжними дослідниками (Л. Дідух, І. Дробіт, Н. Єрмеєва, О. Івашенко, М. Коваль, М. Краснодобська, Н. Кринська, М. Кульчицька, М. Лабач, Т. Панова, Л. Попова, О. Спіркіна, Н. Рак, Т. Ткаченко, Д. Чалий, Б. Шуневич, Є. Хадиняк), проблеми іншомовного спілкування (В. Бухбіндер, І. Глазкова, Ю. Жлуктенко, Г. Китайгородська, О. Кузнецова, Н. Логутіна, Л. Морська, Є. Пассов, Л. Кравчук, С. Ніколаєва, Г. Рогова, В. Скалкін та інші), формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців (М. Прадівлянний, О. Кузнецова, Т. Брик та ін. – екстремальної психології і педагогіки (Ф. Василюк, В. Маришук, М. Левітов, В. Лебедев, К. Платонов, О. Столяренко та ін.). Об'єктом вивчення були теоретичні та методичні засади формування готовності до діяльності в екстремальних умовах (О. Бикова, М. Д'яченко, Л. Кандибович, М. Козяр, Т. Ткаченко, В. Пономаренко, В. Пліско, Я. Повзик, О. Самонов та ін.).

Водночас, незважаючи на ґрунтовну розробку у наукових дослідженнях, окремі питання не розв'язані або ж розв'язані лише частково. Це насамперед стосується досліджень щодо забезпечення іншомовної професійної діяльності майбутніх офіцерів цивільного захисту.

Мета статті – обґрунтувати умови ефективності забезпечення іншомовної професійної діяльності майбутніх офіцерів цивільного захисту у контексті підготовки викладачів вищого навчального закладу.

Роль педагога в сучасному суспільстві надзвичайно велика. Сьогодні від діяльності викладача залежить не тільки доля цивілізації, та й саме збереження людини на планеті. Саме педагог має формувати в молодих людей почуття відповідальності за себе, свою країну, своє майбутнє і майбутнє всього світу, який нині став таким маленьким і тісним. Важливим і плідним, з методологічної точки зору, є розвиток у педагогів прагнення не лише озброїти студентів, передбаченим навчальними програмами, обсягом знань, а й подбати, з огляду на реальну необхідність освіти упродовж усього життя, про неперервність процесу їх опанування. Суспільство покладає надію на вчителя як на «керманича» не лише освітніх, але й соціокультурних процесів загалом. Отже, можна зробити висновок, що особистість викладача, як суб'єкта професійної діяльності, виступає ключовою особою, яка реформує освітню систему.

Як наголошує Н. Ничкало, «...досвідом попередніх поколінь і багатьох наших сучасників доведено, що професійне самовизначення і подальше професійне зростання є фундаментом життєвої успішності особистості» [8, с.28].

Професіоналізм педагога вищої школи полягає в ефективній реалізації системи професійних знань і умінь: спеціальних (знання теорії науки, яку викладає, та практичні уміння застосовувати їх у практиці викладання); психолого-педагогічних (знання психологічних та дидактичних основ викладання обраної дисципліни, знання і урахування психологічних особливостей студентів і власних особистісних рис, закономірностей сприймання студентами змісту навчання); методичних (володіння методами, прийомами і засобами донесення наукової інформації до студентів); організаційних (володіння уміннями здійснювати оптимальну організацію власної діяльності та керувати діяльністю студентів) [1, с.187].

Досліджуючи рівень професіоналізму, М. О. Кузьміна здійснила диференціацію викладачів таким чином [5]: репродуктивний (недостатній) – полягає в умінні викладача передати студентам ту інформацію, якою володіє сам; адаптивний (низький) – передбачає уміння пристосувати виклад матеріалу до особливостей аудиторії; локально-модельючий (середній) – включає володіння педагогом стратегіями передавання знань з окремих розділів і тем; системно-модельючий (високий) – полягає в умінні формувати систему знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни загалом; системно-модельючий (вищий) – передбачає здатність педагога перетворювати свій предмет на засіб формування особистості студентів.

Основою визначення змісту професійної освіти фахівця будь-якої галузі є модель його професійної діяльності, поведінки. Відтак традиційно вважається, що викладачам необхідно володіти суто профільними знаннями і вміннями, а освіта має зосереджуватися на засвоєнні навчального матеріалу, засвоєнні мовних норм і правил, набутті словникового запасу, вмінні перекладати тексти (передусім на професійну тематику), і лише тоді – на знаннях, дотичних до суто мовного аспекту (в тому числі загальнокультурних). Вважається, що цей аспект для професійної підготовки офіцерів цивільного захисту відіграє другорядну, підпорядковану професійним знанням роль. Проте в дійсності досвід підказує, що успішне вивчення іноземної мови часто є наслідком саме загальнокультурних, а не професійних інтересів слухачів. Стимулом для них в їхньому вивченні мови може стати те, що це дає їм можливість задовольнити своє зацікавлення в ознайомленні з досягненнями світової культури, спілкуватися з мешканцями зарубіжних країн; часом навіть бажання розуміти зміст пісень улюблених виконавців виявляється достатньо потужним стимулом для вивчення іноземної мови.

Доцільно зазначити, викладач, який хоче, щоб його робота виявилася успішною, мусить мати високий рівень власної культури, добре орієнтуватися в сучасних трендах, знати популярні новинки, які можуть зацікавити слухачів – наприклад, модні літературні твори, які здобули широкий розголос у світі.

У цьому плані викладач мусить вміти долати труднощі, спричинені тим, що нині люди взагалі мало читають – як через масове поширення телебачення та відео, так і через високий темп життя, що не залишає надто багато часу на читання. Тому, слід знайти підхід, який міг би зацікавити студентів, бо знайомство з літературними творами є необхідною умовою підвищення загального рівня знань іноземної мови, зокрема воно забезпечує вміння читати й розуміти тексти не обов'язково вузько професійного спрямування, що в свою чергу збільшує словниковий запас, покращує розуміння й відчуття мови, а відтак полегшує можливість спілкуватися.

Складності мовної освіти у вищих навчальних закладах визначаються також недостатнім рівнем її сформованості ще в загальноосвітній школі, де одним із серйозних питань цієї педагогічної галузі є і недостатня кількість професійно підготовлених викладачів, і той загальний вельми сумний стан, в якому нині перебуває шкільна освіта.

Щоб подолати ці вкрай негативні тенденції, викладач мусить бути не лише висококваліфікованим фахівцем, якому доводиться мобілізувати всі свої професійні вміння й навички, але й до певної міри фанатиком, який робитиме все можливе й неможливе для навчання майбутніх офіцерів іноземним мовам.

За таких умов «у студентів зростає потяг до вивчення іноземних мов, і предмет «Іноземна мова» сприймається як один із важливих у циклі загальноосвітніх дисциплін, бо студенти вважають знання іноземної мови однією з головних умов для отримання престижної роботи [8, с.56]. Однак, ми зауважимо, що викладач повинен враховувати різні види мотивації студентів до вивчення іноземної мови та їх взаємний перехід. Після засвоєння значного лексичного та граматичного матеріалу «навчання повинно проходити за принципом занурення у відповідне мовне середовище» [9, с.4]. Мета вивчення іноземної мови завжди повинна бути конкретною, відчутною, необхідною для студента. Відповідно, при правильній організації викладання навчальних завдань, які мають комунікативну цінність для студентів, вона може бути засвоєна у процесі адекватного педагогічного спілкування викладача зі студентами не менш ефективно, ніж будь-яка інша навчальна дисципліна [3, с.83].

Життєвий досвід підказує, що найкраще засвоює чужу мову людина, яка опинилася в іншомовному середовищі й постійно має справу з цією мовою – наприклад, людина, яка виїхала в іншу країну і мусить спілкуватися лише мовою місцевих мешканців. Щоб створити подібні умови для слухачів, слід запровадити правило спілкуватися на заняттях лише тією мовою, яку вивчають. При цьому слід звертати увагу на ті особливості розуміння і володіння чужою мовою, які не пов'язані прямо зі словниковим запасом, але радше зі способом мислення носіїв цієї мови.

Ось наприклад, викладач каже: «Сьогодні ніхто не спізнився на показові навчання з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації». Далі він перекладає на англійську: «Today nobody was late for training with liquidation of emergency situations». А згодом викладач доводить слухачам: «Зверніть увагу: в українській мові ми маємо подвійне заперечення – ніхто не запізнився. А в англійській мові заперечення лише одне: nobody. Ось бачите, вони думають трохи інакше, ніж ми, і вважають, що одного заперечення досить» [4, с.4].

Тут слід врахувати ще один момент. Особливостями формування культури студентів в сучасний період, є свого роду, боротьба з середовищем, оскільки те, що відбувається у навчальному закладі і поза ним – це два різних, часто антагоністичних світи, в яких існують студенти.

Оскільки ані педагоги, ані навчальні заклади практично не можуть впливати на програми телебачення чи зміст журналів, їм слід спрямувати свої зусилля на зміну ставлення студентів до них. Молодь підсвідомо шукає альтернативу, яку доцільно їй запропонувати в системі формування справжньої культури. Це можна вважати безпосереднім завданням викладача, у першу чергу – викладача іноземних мов, який має змогу поєднувати формування мовних навичок із засвоєнням надбань культури народу, мова якого вивчається. При цьому зовсім не обов'язково починати з монументальних класичних творів, котрі, як підказує досвід, можуть радше налякати слухачів, аніж пробудити їхнє зацікавлення. Скоріше можна було б починати зі знайомства із розважальними чи жартівливими творами, пригодницькими оповіданнями, невеликими за розміром, які мали б захопливий сюжет і були б здатні заінтригувати студентів настільки, що в них виник би стимул дізнатися, «чим усе це закінчиться». Тим більше що це можуть бути високохудожні твори видатних письменників, написані на дуже високому літературному рівні, проте легкі для зрозуміння, цікаві, захоплені та веселі.

Але є й інші важливі аспекти мовної освіти. Зокрема, в ході вивчення іноземної мови викладач має пояснити студентам той факт, що в кожній мові існує фактично декілька мов, і досить часто кожен фах, кожна професія користується власною мовою, в якій одні й ті ж слова можуть мати дещо різний (а часом цілком різний) зміст (тут доцільно навести відповідні приклади з української мови, наприклад «кран»,

«коса» тощо). І навпаки, для визначення одного й того ж поняття в різних професійних мовах використовуються різні слова. Ось лише один приклад: слово «небезпека» в технічній мові здебільшого перекладається як «risk», в біології чи фізиці – як «hazard», «danger» (існують також інші синоніми). Через це, спілкуючись з іноземцями, знайомлячись з іноземною фаховою літературою, слухаючи передачі або просто читаючи белетристику, слід усвідомлювати, що звичайна розмовна мова і специфічна професійна мова (арго) можуть істотно відрізнятися між собою.

Внаслідок цього люди, які блискуче навчалися на філологічному факультеті, часто виявляються цілком безпорадними, коли їм доводиться перекладати якийсь фаховий текст. Цілковите засвоєння усіх цих нюансів здебільшого приходить з практикою, проте в ході навчання викладач повинен дати студентам уявлення про їхнє існування. А відтак рівень його власної професійної підготовки обов'язково повинен включати принаймні початки знань професійної термінології в тій галузі, в якій спеціалізуються його студенти – у цьому випадку цивільного захисту.

В разі вивчення слов'янських мов викладач конче мусить звернути увагу студентів ще на один специфічний аспект, пов'язаний із тим, що при великій близькості й схожості усіх слов'янських мов одні й ті ж (або надзвичайно подібні) слова можуть мати цілком різне значення, що може привести до непорозуміння і утруднити спілкування чи розуміння тексту. Так, наприклад, у польській мові слово «Wolno» означає не «вільно», а «помало» наприклад вираз: «Mów wolno!» («Говоріть помалу»), який використовує диспетчер у розмові з очевидцем у разі нещасного випадку або дорожньо-транспортної пригоди; слово «Osoba» « – використовуємо термін «постраждалий» у фаховому перекладі, а не просто слово «людина»; наприклад вираз: «Czy ta osoba jest nieprzytomna?» («Чи постраждалий без свідомості?») [11, с.130].

Усе вищесказане стосується того, на що слід звертати увагу при викладанні іноземних мов. Проте як домогтися того, щоб це викладання було максимально ефективним? Які прийоми слід для цього використовувати? Досвідчений викладач матиме змогу застосувати тут цілий ряд добре відомих йому загально-педагогічних прийомів, проте специфіка предмету підказує свої нюанси.

Надзвичайно важливим є вміння педагога визначити цілі, поставлені перед студентами, та послідовно здійснювати їх як реалізацію поетапних завдань. Наприклад, можна спробувати заінтригувати студентів, познайомивши їх з уривком якогось захопливого твору, а в подальшому даючи студентам завдання самостійно прочитувати послідовні розділи цього твору і переказувати їхній зміст. Варто також давати студентам завдання підготувати виступи на якусь цікаву тему, а потім обговорювати ці виступи, як було описано вище. При цьому акцент слід робити на тому, щоб сформулювати запит, зацікавлення, інтерес студентів до іноземних мов, який спонукатиме їх поглиблювати свої знання та вміння, вивчаючи мову самостійно.

Ефективність навчання, як уже говорилося, надзвичайно сильно залежить від особистості викладача. Його широка ерудиція, знання матеріалу і самостійність його інтерпретації та подання, привнесення різноманітних наукових і життєвих прикладів, щирий пафос, глибина пристрасті – усе це викличе непідробний інтерес вихованців. І навпаки, перевантаження записами лекційного матеріалу, цитатами, механічне завчання правил, відсутність власних оцінок відштовхують студентів від предмета, викликають байдужість до логічного і почуттєвого сприйняття, розуміння й запам'ятовування дисципліни. Лекція, яка просто віддзеркалює підручник чи конспект, підриває авторитет викладача, не розвиває пізнавального інтересу студента, не мобілізує його на активну творчу діяльність, а відтак не сприяє успішному засвоєнню мов.

Відтак найкращими можна вважати тих викладачів, які вміють розуміти потреби й індивідуальні особливості студентів, обирати найбільш дієві форми спілкування, підтримувати їхню впевненість у тому, що вони роблять справу, яка потрібна в першу чергу їм самим, справу дійсно цікаву й важливу. Викладач повинен мати широкий кругозір, високий інтелектуальний рівень викладання, вміти відповідати на запитання слухачів, які можуть виникати в ході занять, навіть якщо ці запитання не мають безпосереднього стосунку до вивчення мови; дотримуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність слухачів; особистим прикладом втілювати ті принципи загальнолюдської й професійної моралі, які він хоче переказати майбутнім офіцерам.

На основі викладеного вище можна зробити такі висновки:

1. Забезпечення іншомовної професійної діяльності майбутніх офіцерів цивільного захисту покладається не тільки на викладачів іноземної мови, але різною мірою на усіх викладачів даного вищого навчального закладу.

2. Успішне вивчення іноземної мови професійного спрямування вимагає поєднання загальнокультурних та професійних інтересів курсантів.

3. Професійна іншомовна підготовка повинна не тільки забезпечувати вивчення однієї мови (як правило, англійської), але й готувати студентів до сприйняття і можливості вивчення ще однієї чи більше

мов.

4. За умов вивчення іноземної мови, на основі кирилиці (російська, білоруська тощо) бажано передбачити вивчення ще однієї мови, заснованої на латинці.

5. Навчання має передбачати занурення у відповідне мовне середовище.

6. Навчання має передбачати постійне спілкування викладача зі студентами і студентів між собою.

7. Навчання має передбачати вивчення спеціальних дисциплін іноземними мовами, у першу чергу англійською.

8. Викладач повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію та дбати про свій особистісний вплив на студентів.

До подальших відносимо дослідження щодо забезпечення іншомовної професійної діяльності майбутніх офіцерів цивільного захисту у співпраці викладачів іноземної мов та інших навчальних дисциплін.

Література

1. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології у навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця: ООО «Планер», 2005. – 366 с.
3. Кобяцка І. Роль мотивації вивчення іноземної мови студентами технічних ВНЗ у період адаптації / І. Кобяцка // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 5. – С. 82-88.
4. Крук А. Відбувся навчальний збір керівного складу цивільного захисту / А. Крук // Львівської області. Галицькі вогнеборці № 1(116) лютий 2016 рік. – С. 4.
5. Кузьміна Н. В. Очерки психології труда учителя / Н. В. Кузьміна. – Л., 1967. – 284 с.
6. Кульчицька М. О. Культура міжособистісної комунікації : Навчальний посібник / Кульчицька М. О. – ЛДУ БЖД, 2013. – 216 с.
7. Малиновська Г. Вивчення іноземних мов студентами фінансово-економічного профілю (мотиваційний аспект) / Г. Малиновська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2001. – № 3. – С. 56-62.
8. Ничкало Н. Особистісний і професійний розвиток дорослих у контексті цивілізаційних змін. Європейський Союз – Україна: освіта дорослих: збірник матеріалів Форуму до Міжнародних днів освіти дорослих в Україні (м. Київ, 4–6 листопада 2014р.) [колектив авторів]. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2015. 200 с.
9. Сакун Л. В. Система підготовки кадрів для сфери туризму в Німеччині : Автореф. дис. канд. пед. наук / Л. В. Сакун. – К., 1998. – 20с.
10. Цехмістер Я. В. Теорія і практика допрофесійної підготовки студентів у ліцеях медичного профілю при вищих навчальних закладах: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Цехмістер Я. В. – К., 2002. – 450 с.
11. Vovchasta N. Na końcu języka... niezbędnik dla dyspozytora i ratownika // A. Gelo, J. Malczyk-Sypek, A. Ostojachrzęstowska, J. Zółnowska, D. Obodyński, L. Olszewska, Koordynatorzy projektu E. Hadyniak, B. Spychalska-Grzywacz / Warszawa: Szkoła Główna Służby Pożarniczej we współpracy Fundacja Edukacja i Technika Ratownictwa, 2012. – 136 s.

References

1. Hladush V. A. Pedagogika vyshchoyi shkoly: teoriya, praktyka, istoriya : Navch. posib. / V. A. Hladush, H. I. Lysenko – D., 2014. – 416 s.
2. Hurevych R. S. Informatsiyno-telekomunikatsiyni tekhnolohiyi u navchal'nomu protsesi ta naukovykh doslidzhenyakh: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv pedahohichnykh VNZ i slukhachiv instytutiv pisyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity / R. S. Hurevych, M. Yu. Kademiya. – Vinnytsya: ООО «Planer», 2005. – 366 s.
3. Kobiyatska I. Rol' motyvatsiyi vyvchennya inozemnoyi movy studentamy tekhnichnykh VNZ u period adaptatsiyi / I. Kobiyatska // Pedagogika i psikhologiya profesiyanoi osvity. – 2002. – № 5. – S. 82-88.
4. Kruk A. Vidbuvsya navchal'nyy zbir kerivnoho skladu tsyvil'noho zakhystu / A. Kruk // L'vivs'koyi oblasti. Halyts'ki vohnebortsi № 1(116) lyuty 2016 rik. – S. 4.
5. Kuzmina N. V. Ocherki psihologii truda uchytelya / N. V. Kuzmina. – L., 1967. – 284 s.
6. Kul'chyts'ka M. O. Kul'tura mizhosobystisnoyi komunikatsiyi : Navchal'nyy posibnyk / Kul'chyts'ka M. O. – LDU BZhD, 2013. – 216 s.
7. Malynovs'ka H. Vyvchennya inozemnykh mov studentamy finansovo-ekonomichnoho profilyu (motyvatsiynny aspekt) / H. Malynovs'ka // Pedagogika i psikhologiya profesiyanoi osvity. – 2001. – № 3. – S. 56-62.
8. Nyckalo N. Osobystisnyy i profesiyunny rozvytok doroslykh u konteksti tsyvilizatsiynnykh zmin. Yevropeys'ky Soyuz – Ukrayina: osvita doroslykh: zbirnyk materialiv Forumu do Mizhnarodnykh dnev osvity doroslykh v Ukrayini(m. Kyiv, 4–6 lystopada 2014r.) [kolektiv avtoriv]. – K.; Nizhyn: Vydavets' PP Lysenko M. M., 2015. 200 s.
9. Sakun L. V. Sistema pidhotovky kadriv dlya sfery turyzmu v Nimechchyni : Avtoref. dys. kand. ped. nauk / L. V. Sakun. – K., 1998. – 20s.
10. Tsekhmister Ya. V. Teoriya i praktyka doprofilesiyanoi pidhotovky studentyv u litseyakh medychnoho profilyu pry vyshchykh navchal'nykh zakladakh: dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / Tsekhmister Ya. V. – K., 2002. – 450 s.
11. Vovchasta N. Na końcu języka... niezbędnik dla dyspozytora i ratownika // A. Gelo, J. Malczyk-Sypek, A. Ostojachrzęstowska, J. Zółnowska, D. Obodyński, L. Olszewska, Koordynatorzy projektu E. Hadyniak, B. Spychalska-Grzywacz / Warszawa: Szkoła Główna Służby Pożarniczej we współpracy Fundacja Edukacja i Technika Ratownictwa, 2012. – 136 s.